

УДК 159.923.2:17.026.4

[https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2020.12\(57\).07](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2020.12(57).07)

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ЗНАЧУЩОСТІ САМООЦІНКИ В СТРУКТУРІ ГІДНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Лінда Папітченко

аспірантка кафедри теоретичної та консультативної психології

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

01601, Україна, м. Київ, вул. Пирогова, 9

linda.psychologist@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9643-7263>

Анотація

У статті презентовано результати теоретичного аналізу позицій науковців щодо розуміння феномена «самооцінки» від початку зародження цього поняття в кінці дев'ятнадцятого століття до сьогодення. *Мета дослідження* полягала в здійсненні теоретичного аналізу проблеми формування самооцінки і визначення її значущості в структурі гідності особистості. *Завдання дослідження*: простежити ключові позиції науковців у розумінні феномена самооцінки та розглянути її місце в структурній моделі гідності особистості, а також теоретично обґрунтувати наявність впливу соціокультурного середовища на формування самооцінки особистості.

Теоретично проаналізовано і схематично подано взаємозв'язок структурних компонентів самооцінки у моделі особистісної гідності. Звернено увагу на наявність експліцитної та імпліцитної самооцінки особистості, відмінності між ними й рівень її усвідомленості: когнітивно доступний і підсвідомий. Зазначено, що структура самооцінки презентована трьома компонентами: 1) емоційним, що засвідчує ставлення до самого себе і міру задоволеності собою; 2) когнітивним, що відбиває знання людини про себе; 3) поведінковим, який окреслює ставлення до себе на рівні дії. Окреслено важливість самооцінки в життєдіяльності особистості, адже вона впливає на рівень домагань і прагнень людини в різних сферах життя, а також демонструє зіставлення між «Я-реальним» і «Я-ідеальним». Акцентовано увагу на тому, що особистість отримує (надає собі) найвищу самооцінку із аспектів самоідентичності, які найкращим чином відповідають цінностям культури, що її оточує. Система самооцінки є важливим способом, за допомогою якого люди засвоюють цінності своєї культури на імпліцитному рівні, навіть якщо вони не усвідомлюють цього. У результаті теоретичного аналізу виявлено, що люди з неконгруентною самооцінкою більш непередбачувані та реакційні. Розбіжності між рівнем домагань і реальними можливостями призводять до неправильного оцінювання себе і, як наслідок, поведінка людини стає неадекватною. На цьому ґрунті можуть виникати емоційні зриви, підвищуватися тривожність, тощо.

Ключові слова: самооцінка, особистісна гідність, «Я-реальне», «Я-ідеальне», самосвідомість, експліцитна самооцінка, імпліцитна самооцінка.

Вступ

Тема самооцінки є доволі актуальною сьогодні. З'являються все новіші публікації у виданнях з популярної психології та зростає попит у суспільства на розуміння сутності цього особистісного феномена. Самооцінка здійснює суттєвий вплив на те, як особистість себе

сприймає, презентує, комунікує з іншими людьми, а відповідно, від цього багато в чому залежить її професійне та особисте життя.

Сучасний світ ставить до людей все вищі вимоги у вмінні презентувати свої професійні досягнення та навички. Для керівників відділів, проектів, компаній важливо випромінювати обґрунтовану впевненість у собі й бути у цій впевненості опорою для своєї команди. Всі ці вміння потребують наявності у особистості стійкої, адекватної самооцінки. Якісна самопрезентація має суттєве значення у побудові кар'єри. За умови заниженої самооцінки, людина навіть зі значним досвідом і добре розвиненими професійними навичками може поступитися підвищенням колезі з меншим досвідом, але з вищим рівнем самооцінки, амбітністю та яскравою самопрезентацією.

Самооцінка демонструє зіставлення між «Я-реальним» та «Я-ідеальним». За умови значних відхилень між прагненнями особистості та її реальними можливостями (у двох аспектах: як завищені прагнення так і занижена оцінка своїх реальних можливостей) може виникати відчуття невдоволення й емоційні зриви (Антеро, 1995). Наразі в сучасній українській психологічній науці досліджують формування самооцінки та її розвиток в різних вікових групах, переважно у шкільному, юнацькому і ранньому дорослому віці. Західні вчені надають увагу вивченню самооцінки в таких аспектах, як: взаємозв'язок селфі та самооцінки, взаємозв'язок соціальних мереж і самооцінки, вплив самооцінки співробітників на поведінку під час перемовин і т. ін. (Greenwald, 2002). Прослідковуємо, що самооцінка здійснює вплив на різні вікові групи та має взаємозв'язок з різними сферами життя. Ми вважаємо, що гідність є смисложиттєвою цінністю сучасної особистості. В межах наших попередніх досліджень ми встановлювали взаємозв'язок гідності й самооцінки (Папітченко, 2020). Однак ми виявили, що самооцінка, як структурний компонент гідності особистості вивчена не достатньо, враховуючи вплив психологічного утворення – самооцінки на життєдіяльність особистості, ми вважаємо за потрібне здійснити глибший аналіз в цьому напрямку, а також прослідкувати вплив соціокультурних чинників на формування самооцінки особистості.

Першим ввів поняття самооцінки у структуру особисті наприкінці 19 ст. В. Джеймс, окреслюючи його як «global-self-esteem». Він розглядав самооцінку з позиції переживання людиною певних емоцій у ставленні до самої себе, зокрема задоволення, що не залежать від зовнішнього оточення, а виявляються через співзв'язок справжніх досягнень індивіда та його домагань (Джеймс, 1991). У подальшому феномен самооцінки особистості розглядали з таких позицій: функція «супер-его» (Фрейд, 1990); структурний компонент «Я-концепції» (Бернс, 1986); своєрідна особистісна риса (Куперсміт, 1959); компонент самосвідомості (Чеснокова, 1977); показник психічного здоров'я особистості (Антеро, 1995); спільний знаменник, підсумкових вимірювань «Я», що відбиває ступінь схвалення чи неприйняття індивідом самого себе, позитивне або негативне ставлення до себе, похідне від сукупності окремих самооцінок (Кон, 1984) тощо.

Параметри самооцінки – стійкість, адекватність та рівні її розвитку розглянуто у дослідженнях Л. Рибак і А. Ліпкіної (Липкина & Рыбак, 1968). Учений І. Бех вміщує самооцінку в структурну модель почуття гідності особистості, яку можливо сформувавши у процесі виховання (Бех, 2008). І вже як елемент самосвідомості, що характеризується емоційно насиченими оцінками результатів розвитку власних здібностей, етичних якостей і вчинків особистості, розглядав самооцінку М. Боришевський (Боришевський, 2012).

У сучасній західній психологічній науці існують дещо подібні погляди на самооцінку особистості, зокрема: самооцінка є частиною психологічного уявлення індивідів (Marsh,

1990) і виступає як емоційна оцінка власної цінності людини, тобто судження індивіда про себе (Biolcati, 2017); зміст поваги особистості полягає в почутті власної цінності та гідності (self-worth) (Grover, 2014; Honneth, 1995; Rogers & Ashforth, 2017; Sennett, 2003); самооцінка особистості визначається її реакцією на позитивну підтримку чи негативну загрозу її самоцінності (Buhrmester, Blanton & Swann, 2011); неконгруентна самооцінка притаманна особистостям з більш непередбачуваними поведінковими реакціями (Mattavelli, Gallucci & Zeigler-Hill, 2006).

З огляду на зазначене вище, **мета** дослідження полягає в презентації результатів теоретичного аналізу вивчення проблеми значущості самооцінки в структурі гідності особистості. **Завдання** дослідження: 1) простежити ключові позиції науковців у розумінні феномена самооцінки; 2) розглянути місце самооцінки в структурній моделі гідності особистості; 3) простежити вплив соціокультурного середовища на самооцінку особистості.

Методи дослідження

У дослідженні були використані такі методи: теоретико-аналітичний, структурно-системний і узагальнення, що дозволило проаналізувати психолого-педагогічну літературу з проблеми значущості самооцінки в структурі гідності особистості; синтез і порівняння, що сприяло визначенню теоретико-методологічних засад, сутність і структуру досліджуваного феномена; теоретичне моделювання, що дозволило змодельовати місце самооцінки у структурі гідності особистості. Теоретико-методологічний аналіз здійснювався за принципом об'єктивності й критичності, завдяки чому зводиться до мінімуму суб'єктивна інтерпретація різних наукових джерел.

Результати та дискусії

У сучасному тлумачному психологічному словнику «самооцінка» визначається як «оцінка особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей і місця серед інших людей. Вона є важливим регулятором поведінки, оскільки належить до ядра особистості. Від самооцінки залежать взаємини людини з оточуючими, її критичність, вимогливість до себе, ставлення до успіхів і невдач, окреслюється рівень домагань особистості (Шапар, 2007).

В психологічному словнику А. Прихожан самооцінка визначається як цінність, значущість, якою індивід наділяє себе загалом та окремі сторони своєї особистості, діяльності, поведінки. Самооцінка виступає як відносно стійке структурне утворення, компонент Я-концепції, самосвідомості і як процес самооцінювання. Основою самооцінки є система особистісних смислів індивіда, прийнята ним система цінностей. Розглядається як центральне особистісне утворення і центральний компонент Я-концепції. Самооцінка виконує регуляторну та захисну функції, впливаючи на поведінку, діяльність та розвиток особистості, її взаємостосунки з іншими людьми (Прихожан, 2003).

Згідно з концепцією І. Чеснокової, структура самосвідомості містить: описову складову – образ «Я» особистості, самооцінку або прийняття себе й потенційну поведінкову реакцію. Зазначається, що образ «Я» – це уявлення індивіда про себе, самооцінка – активна оцінка про це уявлення, а потенційна поведінкова реакція – конкретні дії, що зумовлюються образом «Я» і самооцінкою (Чеснокова, 1982).

Науковець М. Боришевський розглядав самосвідомість особистості як складне утворення, структура якого складається з низки взаємозалежних одиниць: самооцінки, домагань, соціально-психологічних очікувань і образу «Я» (Боришевський, 1994).

У своєму дослідженні В. Горбатих зарахувала самооцінку до основних критеріїв емоційно-ціннісного ставлення особистості до самої себе, поряд з якою перебувають воля, самоповага, прийняття себе і ставлення особистості до свого соціального «Я» (Горбатих, 2019). Самооцінку особистості як системоутворювальне ядро її індивідуальності розглядала Ю. Мартинюк. На думку вченої, цей особистісний феномен багато в чому визначає життєві позиції людини, рівень її домагань, і, навіть, усю систему оцінок в процесі життєдіяльності (Мартинюк, 2020). У зарубіжних дослідженнях відзначено, що самооцінка є частиною психологічної презентації особистості (Marsh, 1990) та емоційною оцінкою її власної цінності (Biolcati, 2017).

Дослідниця Л. Онуфрієва вважала, що самооцінка виступає базисом для внутрішньої мотивації особистості і визначає активність процесу пізнання оточуючої дійсності. У її баченні структура самооцінки презентована двома компонентами – когнітивним, який відбиває знання людини про себе, та емоційним, який віддзеркалює самоставлення як міру задоволеності особистості власними поведінковими діями і вчинками. Вчена зазначала, що у процесі особистісного самооцінювання ці компоненти функціонують в нерозривній єдності: у чистому вигляді не може бути презентовано ні те, ні інше. Знання про себе, що набувається суб'єктом в соціальному контексті, неминуче підкріплюється емоціями, сила і напруженість яких визначається значущістю для особистості оцінюваного змісту. Основу когнітивного компонента самооцінки складають операції порівняння себе з іншими людьми, зіставлення своїх якостей з виробленими еталонами (Онуфрієва, 2013).

В цьому сенсі зарубіжні психологи виокремлюють у самооцінці свідомі й підсвідомі рівні. Когнітивний – свідомий, доступний рівень і менш доступний – підсвідомий, глибокий. Експліцитна самооцінка є когнітивно доступною і певною мірою керованою, натомість імпліцитна самооцінка глибоко вкорінена в «Я-концепцію» і менш доступна (Buhrmester, Blanton & Swann, 2011; Grumm 2009). С. Гровер припускав, що експліцитна самооцінка впливає на реакцію оцінки поваги, тому що і те й інше, когнітивно доступне, ідентифіковане та відносно конкретне, точніше особистість спроможна усвідомити свою явну самооцінку, а також оцінку своїх дій та навичок. Втім учений припускав, що неявна глибинна самооцінка впливає на реакцію визнання поваги, оскільки діє на підсвідомому рівні (Grover, 2014).

Для досягнення поставленої мети теоретичного дослідження, важливо відстежити взаємозв'язок самооцінки й гідності особистості, їхню взаємодію з її цінностями та місце самооцінки серед структурних компонентів гідності.

Звернемось до наукових доробок І. Беха, який зазначав, що змістовою основою почуття гідності є сукупність моральних характеристик особистості, які мають піднятися до рівня відповідних цінностей. Для здійснення процесуального механізму формування цінностей, особистість має набути певного рівня знань і за допомогою емоційно-ціннісного ставлення суб'єктивувати їх. На думку вченого, ці компоненти (когнітивний та емоційно-ціннісний) у своїй єдності утримують знання про певну етичну норму та її бажаність для особистості й у такій цілісності постають як мотив до відповідного вчинку, тобто визначають зміст поведінкового компонента (Бех, 2008). Отже, в структурі самооцінки особистості виокремлюються емоційний, когнітивний та поведінковий компоненти.

В свою чергу, за баченням І. Беха, цінності створюють безпосередню основу почуття гідності. Тому саме довкола них й розгортається особлива внутрішньо-особистісна діяльність особистості. Вектор цієї діяльності визначається мірою ставлення особистості до себе. Зазначена вище внутрішньо-особистісна діяльність долає ряд таких етапів:

1) концептуальне пізнання власних цінностей, які увійшли в її внутрішній досвід та стали мотиваційними орієнтирами її духовно-практичної діяльності; 2) схвалення моральної цінності, що наділена смисловими перевагами, порівняно з іншими цінностями, які належать до морально-духовної системи особистості; 3) розгортання самооцінювання особистості, змістовим підґрунтям якого є моральна цінність, що усвідомлювалась особистістю на попередніх етапах. Водночас емоційне самоствалення реалізується як самоповага, що породжує почуття гідності особистості за необхідності заслуженої поваги з боку інших людей (Бех, 2008)

Розглядаючи «почуття власної гідності» як психологічного феномена, дослідниця Ю. Зайцева дійшла висновку, що окрім когнітивного й емоційного компонентів до його структури варто віднести ще й конативний компонент. На переконання вченої, когнітивний компонент презентує усвідомлення безумовної цінності кожної людини; емоційний компонент – переживання власної цінності, як безумовної, а конативний – регулює поведінку особистості у відповідності зі ставленням до себе та до іншої людини, як безумовної цінності. Саме високий рівень розвитку цих трьох компонентів складає специфіку «почуття власної гідності» як особистісної диспозиції (Зайцева, 2003).

Варто зазначити, що при структурному розгляді почуття власної гідності особистості, спільним у баченні вчених є значущість розвитку емоційно-ціннісного, поведінкового та когнітивного компонентів, також спільною закономірністю є те, що почуття власної гідності пов'язують із самостваленням, самооцінюванням, саморегуляцією, самоприйняттям, самопрезентацією та самоповагою.

Результати теоретичного аналізу дозволяють нам змодельовати місце самооцінки в структурі гідності особистості. На наше переконання, підґрунтям розвитку гідності особистості виступає її самооцінка. У свою чергу самооцінка особистості, поєднуючи в собі емоційний, когнітивний та поведінковий компоненти, тісно пов'язана із самоприйняттям і самопрезентацією. Зокрема, міра самоприйняття визначає рівень розвитку самооцінки, а рівень самооцінки розкривається у здатності до самопрезентації особистості. Відповідно базисом гідності особистості виступають самоприйняття, самооцінка, самопрезентація, що і взаємообумовлює зв'язок, як у горизонтальній площині – між самими компонентами, так і у вертикальній площині – між гідністю та компонентами.

Схематично це подано на рис. 1 «Місце самооцінки в структурі гідності особистості».

У розумінні впливу соціокультурних чинників на формування самооцінки, а відповідно й на почуття власної гідності, виходячи з розглянутої нами структури, звернемося до результатів дослідження університету Сассекса. Його результати продемонстрували, що самооцінка особистості відіграє важливу роль у засвоєнні цінностей своєї культури і цей процес відбувається здебільшого на імпліцитному рівні. Соціальні психологи Сассекського університету (University of Sussex), доктори В. Віньоль (Vivian Vignoles) і М. Беккер (Maja Becker) провели крос-культурне дослідження, в якому взяли участь більше 5000 підлітків і молодих людей з 19 країн Західної та Східної Європи, Близького Сходу, Південної Америки, Африки й Азії. Дослідники виявили, що учасники закладають підвалини своєї самооцінності на тому, щоб відповідати домінуючим цінностям в їхньому культурному контексті, але, неочікувано те, що їх власні особистісні цінності мають незначний вплив або й взагалі не мають впливу на самооцінку. Результати дослідження продемонстрували, що рівень самооцінки у різних культурах хоч і детермінується різними аспектами, але всі вони є елементами національної і культурної ідентичності особистості. До прикладу, учасники

культурного контексту орієнтованого на самоспрямованість (self-direction) і мотивуюче життя (наприклад, у Великобританії, Західній Європі і деяких частинах Південної Америки), з більшою вірогідністю підвищували рівень власної самооцінки маючи можливість контролювати свої дії і вчинки, водночас учасники з культурних середовищ з домінуючими цінностями національних традицій і соціальної безпеки (наприклад, частина Близького Сходу, Африка й Азія), були більш задоволені собою від виконання власного обов'язку.

Рис. 1. Місце самооцінки в структурі гідності особистості

Отож, культурна ідентичність особистості, через дотримання норм і правил суспільства, спроможна впливати на підвищення рівня її самооцінки. Засвоюючи на імпліцитному рівні цінності своєї культури, особистість підвищує рівень власної самооцінки, навіть не замислюючись над специфікою цих цінностей, оскільки поведінкові дії на вимогу і за підтримки культурно близької спільноти сприяють формуванню почуття соціальної солідарності, що й підвищує рівень самооцінки особистості (Bealing, 2014).

Дослідження засвідчує тісний зв'язок соціокультурного середовища із самооцінкою, самоцінністю, самоповагою і, як наслідок, із почуттям власної гідності особистості.

Висновки

Здійснений теоретичний аналіз дозволив встановити, що самооцінка є частиною психологічної репрезентації особистості, окреслює міру самоствавлення, інтегративну емоційну оцінку особистістю своєї діяльності й поведінки, визначає рівень домагань та її самоцінність. На сьогодні вченими розглядаються експліцитний та імпліцитний рівні самооцінки з яких експліцитна знаходиться на свідомому рівні, відповідно є когнітивно доступною та більш піддатливою до трансформацій, на противагу імпліцитній самооцінці, яка міститься у підсвідомості, глибоко вкорінена в «Я-концепцію» і менш трансформаційна. Водночас самооцінка визначає рівень домагань, прагнень, постановку цілей особистості. При порушенні балансу між «Я-реальним» та «Я-ідеальним» людина може переоцінювати свої можливості або применшувати рівень своїх вмінь, навичок та особистісного потенціалу. В

обох випадках це виявляється в емоційному стані особистості й може призводити до підвищення тривожності, дратівливості, виникнення емоційних зривів.

Найвищий рівень самооцінки особистість отримує з тих аспектів своєї ідентичності, котрі зіставляються з цінностями культури, що її оточує. Засвоюючи на імпліцитному рівні цінності власної національної культури та діючи на експліцитному рівні у відповідності до норм і правил суспільства, особистість підвищує рівень власної самооцінки.

Структурними компонентами самооцінки особистості є: емоційний, когнітивний і поведінковий. Грунтуючись на самоприйнятті, самооцінка особистості виступає джерелом і мірилом рівня і якості особистісної самопрезентації. Відповідно базисом гідності особистості є самоприйняття, самооцінка, самопрезентація, що і взаємообумовлює зв'язок, як у горизонтальній площині – між самими компонентами, так і у вертикальній площині – між гідністю та компонентами. *Перспективи подальших досліджень* вбачаємо у дослідженні питомої ваги самоприйняття та самопрезентації в структурі гідності особистості.

Література

1. Антеро, Д.К.С. (1995). Роль самооценки в составе интеллектуального потенциала (Автореф. дисс. канд. психол. наук). Санкт-Петербург.
2. Бернс, Р. (1986). *Развитие Я-концепции и воспитание*. Москва : Прогресс.
3. Бех, І.Д. (2008). Почуття гідності у духовному розвитку особистості. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, 1(12), 5–18. <https://core.ac.uk/download/pdf/20055001>.
4. Бех, І.Д. (2009). *Психологічні джерела виховної майстерності*. Київ : Академвидав.
5. Боришевський, М.Й. (2012). *Особистість у вимірах самосвідомості*. Суми : Еллада.
6. Боришевський, М.Й. & Киричук, О.І (1994). Самосвідомість як детермінанта саморозвитку особистості. *Тези доповідей та матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Ментальність. Духовність»*, (Луцьк, 18-23 червня 1994 р.). (Частина 1). (Розділ 3, с. 406-408). Київ-Луцьк.
7. Горбатих, В.В. (2019). *Індивідуальні особливості самоставлення старшого дошкільника в структурі життєвих орієнтацій*. (Дис. канд. психол. наук). Київ.
8. Джеймс, У. (1991). *Психология*. Москва : Педагогика.
9. Зайцева, Ю. (2003). Чувство собственного достоинства как психологический феномен. (Автореф. дис. канд. психол. наук). Санкт-Петербург.
10. Кон, И.С. (1984). *В поисках себя: Личность и ее самосознание*. Москва : Политиздат.
11. Куперсмит, С. (1959). *Предпосылки самооценки*. Москва.
12. Липкина, А.И., & Рыбак, Л.А. (1968). *Критичность и самооценка в учебной деятельности*. Москва : Просвещение.
13. Мартинюк, Ю. (2020). Особливості впливу рівня самооцінки на обрання жанру живопису. *Науковий журнал «Габітус»*, 15, 168–173.
14. Онуфрієва, Л. (2013). Самооцінка як складова Я-концепції майбутніх фахівців соціономічних професій. *Проблеми сучасної психології*, 22, 396–412.
15. Папітченко, Л.В. (2020). Філософсько-психологічні аспекти зародження феномену гідності особистості від античності до епохи Відродження. *Науковий журнал «Габітус»*, 15, 180–186.
16. Папітченко, Л.В. (2020). Гідність як смисложиттєва цінність сучасної особистості. *Проблеми сучасної психології*, 1(17).

17. Прихожан, А.М. (2003). *Большой психологический словарь*. Санкт-Петербург : Прайм-ЕВРОЗНАК.
18. Серебренкова-Миготина, С.А. (1993). Гідність як об'єкт соціально-естетичного досягнення. (Автореф. дис. канд. філософ. наук). Київ.
19. Фрейд, З. (1990). *Психология бессознательного*. Москва : Просвещение.
20. Чеснокова, И.И. (1977). *Проблема самосознания в психологии*. Москва.
21. Чеснокова, И.И. (1982). Самосознание, саморегуляция, самодетерминация личности. *Проблемы психологи личности*, 120–135. Москва
22. Шапар, В.Б. (2007). *Сучасний тлумачний психологічний словник*. Харків : Прапор.
23. Щербатюк, Б.А., & Стахмич О.В. (2017). Гідність як особистісна і соціальна цінність. *Український психологічний журнал*, 1(3), 177–187.
24. Biolcati, R. (2017). Theroleofself-esteemand Fear of negative evaluation in compulsive buying. *Front Psychiatry*, 8, 74. <http://dx.doi.org/10.3389/fpsy.2017.00074>
25. Biolcati, Roberta. (2019). Low Self-Esteem and Selfie Posting Among Young Women. *The Open Psychology Journal*. Volume: 12. <https://benthamopen.com/FULLTEXT/TOPSYJ-12-155>
26. Bealing, Jacqui. (2014). *University of Sussex Press Office*. Dr Maja Becker, Dr Vivian Vignoles-scientists. <http://www.sussex.ac.uk/broadcast/read/23318>
27. Buhrmester, M.D., Blanton, H. & Swann W.B.Jr. (2011). Implicit self-esteem: Nature, measurement, and a new way forward. *Journal of Personality and Social Psychology*, 100, 365-385.
28. Pierro, R.Di., Mattavelli, S., & Gallucci, M. (2016). Narcissistic traits and explicit self-esteem: The moderating role of implicit self-view. *Frontiers in Psychology*, 7.
29. Greenwald, A.G., Banaji, M.R., Rudman, L.A., Farnham, S.D., Nosek, B.A., & Mellott, D.S. (2002). A unified theory of implicit attitudes, stereotypes, self-esteem, and self-concept. *Psychological Review*, 109, 3-25.
30. Greenwald, A.G., & Banaji, M.R. (1995). Implicit social cognition: Attitudes, self-esteem, and stereotypes. *Psychological Review*, 102, 4-27.
31. Grover, Steven L. (2020). Different respect motivates different people: How self-esteem moderates the effects of respect on performance. *Personality and Individual Differences*, 168. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0191886920305031#:~:text=A%20laborator y%20study%20using%20actors,low%20levels%20of%20recognition%20respect>.
32. Grover, S.L. (2014). Unraveling respect in organization studies. *Human Relations*, 67, 27-51.
33. Grumm, M. Nestler, S., & Collani Von, G. (2009). Changing explicit and implicit attitudes: The case of self-esteem. *Journal of Experimental Social Psychology*, 45(2).
34. Honneth, A. (1995). The struggle for recognition: The moral grammar of social conflicts (J. Anderson, Trans.) *The MIT Press*. Cambridge. Mass.
35. Marsh, H. (1990). A multidimensional, hierarchical model of self-concept: Theoretical and empirical justification. *Educ Psychol Rev*, 2(2), 77-172. <http://dx.doi.org/10.1007/BF01322177>.
36. Rogers, K.M. & Ashforth, B.E. (2017). Respect in organizations: Feeling valued as “we” and “me”. *Journal of Management*, 43.
37. Sennett, R. (2003). *Respect: The formation of character in an age of inequality* Penguin. London.
38. Zeigler-Hill, V. (2006). Discrepancies between implicit and explicit self-esteem: Implications for narcissism and self-esteem instability. *Journal of Personality*, 74.

References

1. Antero, D.K.S. (1995). Rol samootsenki v sostave intellektualnogo potentsiala [The role of self-esteem in the intellectual potential]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Sankt-Peterburg [in Russian].
2. Berns, R. (1986). *RazvitiyeYa-kontseptsii i vospitaniye [Self-concept development and upbringing]*. Moscow : Progress [in Russian].
3. Bekh, I.D. (2008). Pochuttia hidnosti u dukhovnomu rozvytku osobystosti. [Psychological sources of educational skills]. *Personal dignity in the spiritual development of the individual*, 1(12), 5–18. <https://core.ac.uk/download/pdf/20055001> [in Ukrainian].
4. Bekh, I.D. (2009). *Psykhologichni dzhherela vykhovnoi maisternosti [Psychological sources of educational skills]*. Kyiv : Akademvydav [in Ukrainian].
5. Boryshevskiy, M.Y. (2012). *Osobystist u vymirakh samosvidomosti [Personality in the dimensions of self-awareness]*. Sumy : Ellada [in Ukrainian].
6. Boryshevskiy, M.I. & Kyrychuk, O.I. (1994). Samosvidomist yak determinanta samorozvytku osobystosti [Self-awareness as a determinant of personality development]. *Tezy dopovidei ta materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Mentalnist. Dukhovnist [Conference “Mentality and spirituality”]*. (Lutsk, 18-23 chervnia 1994 r.). (Part 1). (Part 3, pp. 406-408). Kyiv-Lutsk [in Ukrainian].
7. Horbatykh, V.V. (2019). Indyvidualni osoblyvosti samostavleniia starshoho doshkilnyka v strukturi zhyttievkykh oriientatsii [Individual peculiarities of self-attitude by high school student in the structure of life orientations]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
8. Dzhems, U. (1991). *Psikhologiya [Psychology]*. Moscow : Pedagogika [in Russian].
9. Zaytseva, Yu.E.(2003). Chuvstvo sobstvennogo dostoinstva kak psikhologicheskii fenomen [Dignity as a psychological phenomenon]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Sankt-Peterburg [in Russian].
10. Kon, I.S. (1984). V poiskakh sebya: Lichnost i eye samosoznaniye [Finding yourself: Personality and its self-awareness]. Moskva : Politizdat. [in Russian].
11. Kupersmit, S. (1959). *Predposylki samootsenki [Prerequisites for self-esteem]*. Moscow [in Russian].
12. Lipkina, A.I. & Rybak, L.A. (1968). *Kritichnost i samootsenka v uchebnoy deyatelnosti [Criticality and self-esteem in learning activities]*. Moscow : Prosveshcheniye [in Russian].
13. Martyniuk, Yu.O. (2020). Osoblyvosti vplyvu rivnia samootsinky na obrannia zhanru zhyvopysu [Features of the influence of a level of self-esteem in the choice of genre in painting]. *Naukovyi zhurnal «Habitus» – Scientific journal “Habitus”*, 15, 168–173 [in Ukrainian].
14. Onufrieva, L.A. (2013). Samootsinka yak skladova Ya-kontseptsii maibutnikh fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii [Self-appraisal as a component of a personality's Self-concept of future specialists of socioeconomic professions]. *Problemy suchasnoi psikhologii – Problems of modern psychology*, 22, 396–412 [in Ukrainian].
15. Papitchenko, L. (2020). Filosofsko-psykhologichni aspekty zarozhennia fenomenu hidnosti osobystosti vid antychnosti do epokhy Vidrozhennia [The philosophical and psychological aspects of the personal dignity phenomenon, from Antiquity to the Renaissance]. *Naukovyi zhurnal «Habitus» – Scientific journal “Habitus”*, 15, 180–186 [in Ukrainian].

16. Papitchenko, L. (2020). Hidnist yak smyslozhyttieva tsinnist suchasnoi osobystosti [Dignity as the life-meaning value of a modern personality]. *Problemy suchasnoi psikhologii – Problems of modern psychology*, 1(17) [in Ukrainian].
17. Prikhozhan, A.M. (2003). *Bolshoy psikhologicheskiy slovar [Great psychological dictionary]* Sankt-Peterburg : Praym-EVROZNAK [in Russian].
18. Serebrenkova-Myhotyna, S.A. (1993). Hidnist yak ob'iekt sotsialno-estetychnoho dosiahnennia [Dignity as an object of social and aesthetic achievement]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
19. Freyd, J. (1990). *Psikhologiya besoznatelnogo [Psychology of the unconscious]*. Moscow : Prosveshcheniye [in Russian].
20. Chesnokova, Y.Y. (1977). *Problema samosoznaniya v psikhologii [Problems of self-knowledge in psychology]*. Moscow : Nauka [in Russian].
21. Chesnakova, I.I. (1982). Samosoznaniye. Samoregulyatsiya. Samodeterminatsiya lichnosti [Self-awareness, self-regulation, self-determination of personality] *Problemy psikhologii lichnosti [Problems of personality psychology]*, 120-135. Moscow [in Russian].
22. Shapar, V.B. (2007). *Suchasnyi tumachnyi psikhologichnyi slovnyk [The modern lexicon psychological dictionary]*. Kharkiv : Prapor [in Ukrainian].
23. Shcherbatiuk, B.A., & Stakhmych, O.V. (2017). Hidnist yak osobystisna I sotsialna tsinnist [Dignity as social and personal value]. *Ukrainskyi psikhologichnyi zhurnal – Ukrainian psychological journal*, 1(3), 177–187 [in Ukrainian].
24. Biolcati, R. (2017). The role of self-esteem and Fearofnegative evaluation incompulsivebuying. *Front Psychiatry*, 8, 74. <http://dx.doi.org/10.3389/fpsy.2017.00074>
25. Biolcati, Roberta (2019). Low Self-Esteem and Selfie Posting Among Young Women. *The Open Psychology Journal*, 12. Retrieved from <https://benthamopen.com/FULLTEXT/TOPSYJ-12-155>
26. Bealing, Jacqui. (2014). *University of Sussex Press Office*. Dr Maja Becker, Dr Vivian Vignoles – scientists. Retrieved from <http://www.sussex.ac.uk/broadcast/read/23318>
27. Buhrmester, M.D., Blanton, H. & Swann, W.B.Jr. (2011). Implicit self-esteem: Nature, measurement, and a new way forward. *Journal of Personality and Social Psychology*, 100, 365–385.
28. Pierro, R.Di., Mattavelli, S. & Gallucci, M. (2016). Narcissistic traits and explicit self-esteem: The moderating role of implicit self-view. *Frontiers in Psychology*, 7.
29. Greenwald, A.G., Banaji, M.R., Rudman, L.A., Farnham, S.D., Nosek, B.A. & Mellott, D.S. (2002). A unified theory of implicit attitudes, stereotypes, self-esteem, and self-concept *Psychological Review*, 109, 3–25.
30. Greenwald, A.G. & Banaji, M.R. (1995). Implicit social cognition: Attitudes, self-esteem, and stereotypes. *Psychological Review*, 102, 4–27.
31. Grover, Steven L. (2020). Different respect motivates different people: How self-esteem moderates the effects of respect on performance. *Personality and Individual Differences*, 168. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0191886920305031#:~:text=A%20laborator y%20study%20using%20actors,low%20levels%20of%20recognition%20respect.>
32. Grover, S.L. (2014). Unraveling respect in organization studies. *Human Relations*, 67, 27–51.
33. Grumm, M. Nestler, S., & Collani Von, G. (2009). Changing explicit and implicit attitudes: The case of self-esteem. *Journal of Experimental Social Psychology*, 45(2), 327–335.

34. Honneth, A. (1995). The struggle for recognition: The moral grammar of social conflicts (J. Anderson, Trans.) *The MIT Press*. Cambridge. Mass.
35. Marsh, H. (1990). A multidimensional, hierarchical model of self-concept: Theoretical and empirical justification. *Educ Psychol Rev*, 2(2), 77–172. <http://dx.doi.org/10.1007/BF01322177>
36. Rogers, K.M. & Ashforth, B.E. (2017). Respect in organizations: Feeling valued as “we” and “me”. *Journal of Management*, 43.
37. Sennett, R. (2003). *Respect: The formation of character in an age of inequality*. Penguin. London.
38. Zeigler-Hill, V. (2006). Discrepancies between implicit and explicit self-esteem: Implications for narcissism and self-esteem instability. *Journal of Personality*, 74.

THEORETICAL ANALYSIS OF THE PROBLEM OF SELF-ESTEEM IMPORTANCE IN THE STRUCTURE OF PERSONAL DIGNITY

Linda Papitchenko

Postgraduate Student of the Department of Theoretical and Counseling Psychology

National Pedagogical Dragomanov University

9, PyrohovStr., Kyiv, Ukraine, 01601

linda.psychologist@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9643-7263>

Abstract

The article introduces the theoretical positions of scientists regarding the understanding of “self-esteem” from the rise of the concept at the end of the nineteenth century up to this day. The structural component of the model of personal dignity – self-esteem – has been theoretically analysed and a schematic of it has been drawn. A point of explicit and implicit self-esteem existence, the difference between them and the level of awareness (cognitively accessible and subconscious) and the impact on the personality have been made. It has been pointed out that the self-esteem structure is represented by three components – emotional, which shows the attitude towards a person as a degree of self-satisfaction, cognitive, which reflects a person’s knowledge of him/herself, and behavioural, which shows the attitude towards a person at the level of action. The importance of self-esteem in an individual’s life has been outlined as it affects the level of aspiration and ambition of a person in various spheres of life, as well as it demonstrates the relationship between “real self” and “ideal self”. A particular focus is placed on the fact that a person receives the highest self-esteem (holds him/herself in high esteem), based on those aspects of his/her identity that best correspond to the values of the surrounding culture. The self-esteem system is an important way in which people internalize their culture values on an implicit level, even if they do not consciously recognize it. Theoretical analysis has shown that people with non-congruent self-esteem are more unpredictable and reactionary. Disagreements between the level of aspiration and real possibilities lead to an incorrect self-assessment and, as a result, a person’s behaviour becomes inadequate, emotional breakdowns may occur, anxiety increases, and so on.

Keywords: self-esteem, personal dignity, “real self”, “ideal self”, self-awareness, explicit self-esteem, implicit self-esteem.

Подано 07.12.2020

Рекомендовано до друку 22.12.2020